

Justisdepartementet

Statsråd: Odd Einar Dørum

**KRONPRINSREGENTENS
RESOLUSJON**

Ref nr: 36

Saksnr: 2003/09496

Dato: 12. desember 2003

- 1. Delvis ikraftsetting av lov 10. januar 2003 nr. 3 om endring i straffeprosessloven mv. (erstatning etter strafforfølgning)**
- 2. Forskrift om oppreisning etter strafforfølgning**

1 Bakgrunn og hovedinnholdet i resolusjonen

Ved lov 10. januar 2003 nr. 3 ble det innført nye regler om erstatning og oppreisning (erstatning for ikke-økonomisk tap) etter uberettiget strafforfølgning. Det følger av lovvedtaket avsnitt IV første ledd at lovendringene settes i kraft fra den tid Kongen bestemmer, og at de ulike lovendringene kan settes i kraft til forskjellig tid.

Deler av lovendringene blir satt i kraft 1. januar 2004 i henhold til kongelig resolusjon 21. november 2003 som ledd i en samlet ikraftsettelse av nye regler om gjenopptakelse av straffesaker. Før de øvrige lovendingene kan settes i kraft, må det fastsettes forskrifter i medhold av § 447 om standardsatser for ikke-økonomisk tap (oppreisning).

Justisdepartementet fremmer med dette forslag om forskrift om oppreisning etter strafforfølgning, og tilrår at lovendringene og forskriftene skal gjelde fra 1. januar 2004. Da vil de nødvendige administrative forberedelsene være gjennomført. Det følger av loven avsnitt IV annet ledd at loven gjelder for krav som settes frem etter at loven er satt i kraft. Departementet foreslår ikke ytterligere overgangsregler.

2 Høringen om forskrift

Et forslag om standardsatser om oppreisning etter uberettiget strafforfølgning ble sendt på høring 10. juli 2003 med høringsfrist 1. oktober 2003 til følgende instanser:

Departementene

Høyesterett

Domstoladministrasjonen

Lagmannsrettene

Tingrettene i Bergen, Kristiansand, Oslo og Trondheim

Politidirektoratet

Regjeringsadvokaten

Riksadvokaten

Statsadvokatene

Amnesty International Norge

Antirasistisk senter

Den Norske Advokatforening

Den norske Dommerforening

Den norske Helsingforskomité

De juridiske fakultetene ved universitetene i Bergen, Oslo og Tromsø

Forsvarergruppen av 1977

Institutt for menneskerettigheter, UiO

Juridisk rådgivning for kvinner – JURK

Juss-Buss

Jussformidlinga i Bergen

Jusshjelpa i Nord-Norge

Kontaktutvalget mellom innvandrere og norske myndigheter

Norges Juristforbund

Norges Lensmannslag

Norsk Fengsels- og Friomsorgsforbund

Norsk forening for kriminalreform (KROM)

Norsk psykologforening

Norsk senter for menneskerettigheter

Politiembetsmennenes Landsforening

Politiets Fellesforbund

Rettspolitisk forening
 Statsadvokatenes forening
 Stiftelsen Landsforeningen Rettferd for Taperne
 Straffedes organisasjon i Norge (SON)

Følgende instanser hadde realitetsmerknader til høringsnotatet:

Riksadvokaten, Troms- og Finnmark statsadvokatembeter, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Oslo statsadvokatembeter, Trønderlag Statsadvokatembeter, Hordaland statsadvokatembeter, Forsvarsdepartementet, Samferdselsdepartementet, Regjeringsadvokaten, Politidirektoratet som i sin tur har innhentet uttalelser fra Østfold politidistrikt, Asker og Bærum, Telemark, Gudbrandsdal og Hordaland politidistrikter, Politiets Fellesforbund, Den Norske Advokatforening, Kriminalomsorgen region vest, Kriminalomsorgen region nordøst, Kriminalomsorgen region øst og Norsk Psykologforening.

Følgende instanser hadde ikke merknader til høringsnotatet: *Høyesterett, Barne- og familiedepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet, Landbruksdepartementet, Arbeids- og administrasjonsdepartementet, Helsedepartementet, Utenriksdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, Samferdselsdepartementet, Fiskeridepartementet, Miljøverndepartementet, Universitetet i Oslo, Landsforeningen Rettferd for Taperne og Kriminalomsorgen region sørvest og region nord.*

3 Til forskriften om oppreisning etter strafforfølgning

3.1 Gjeldende rett

Etter straffeprosessloven § 446, slik den lyder før lovendringene settes i kraft, kan retten hvis vilkårene for erstatning i §§ 444 eller 445 er oppfylt og "særlige grunner" taler for det, tilkjenne den siktede et "passende beløp" som oppreisning for den krenkelse eller annen skade av ikke-økonomisk art som han har lidt ved strafforfølgningen. Det generelle inntrykk av rettspraksis er at det i dag skal relativt mye til for å bli tilkjent oppreisning etter § 446. Oppreisningsbeløpene ligger ofte på et beskjedent nivå, men det finnes også eksempler fra rettspraksis på at det er tilkjent meget store beløp pr. døgn som kompensasjon for frihetsberøvelsen. Departementet kommer tilbake til dette i merknadene til forskriften.

3.2 Generelle merknader til forskriften

Ved lov 10. januar 2003 nr. 3 ble det bestemt at oppreisning for ikke-økonomisk skade skal tilkjennes etter standardiserte satser når en siktet som har vært frihetsberøvet blir frifunnet eller saken mot ham henlagt. Formålet med forskriften er å fastsette det nærmere virkeområdet for de standardiserte satsene og størrelsen på satsene.

Departementet har ved den nærmere utforming av standardsatsene sett hen til reglene i Danmark og Sverige. I motsetning til spesielt det danske systemet, tilrår departementet at man etablerer et så enkelt system som mulig. Dette fikk tilslutning blant en rekke av høringsinstansene. Et komplisert system med en rekke ulike særregler om justeringer av oppreisningsbeløpet i ulike typesituasjoner kan undergrave hensikten med standardisering, som er å forenkle rettsanvendelsen. Ønsket om å oppnå rimelige resultater i den enkelte saken tilsier imidlertid at standardsatsene bør suppleres med en bestemmelse som gir adgang til å oppjustere beløpet dersom helt særegne forhold gjør at oppreisningen ellers ville være åpenbart utilstrekkelig som kompensasjon for den belastningen frihetsberøvelsen har medført. Særlige forhold som ikke gjenspeiles i satsene, kan det tas hensyn til i denne vurderingen.

Et flertall av høringsinstansene sluttet seg til forslaget om at satsene bør høynes i forhold til beløpene som følger av dagens rettspraksis. Departementet går inn for en viss oppjustering i forhold til det som fremstår som normalbeløpene i henhold til rettspraksis, men har lagt satsene på et moderat nivå som gjennomgående er noe lavere enn de danske. Dette skyldes ikke bare økonomiske hensyn, men også et ønske om å tilpasse størrelsen på oppreisningen til de beløp som ytes i oppreisning til andre grupper skadelidte i strafferettspleien i Norge, og til tilsvarende ordninger utenfor strafferettspleien. Det ville være lite heldig om standardsatsene ble utformet slik at kompensasjonen fremstår som uforholdsmessig høy sammenholdt med oppreisningen til for eksempel ofre for kriminelle handlinger.

3.3 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget om standardiserte satser vil medføre noe økte kostnader. I forarbeidene til lov 10. januar 2003 nr. 3 la departementet til grunn at de samlede utgiftene til erstatning og oppreisning etter strafforfølgning etter de foreslåtte og nå vedtatte reglene vil ligge på omlag samme nivå som i Danmark, som i en årrekke har hatt regler som i hovedtrekk tilsvarende reglene som nå blir satt i kraft. Forslaget til forskrift vil medføre at oppreisningsutbetalingene under ellers like forhold må forventes å bli noe lavere enn de danske. I Danmark ble det i 2001 utbetalt 13,5 millioner danske kroner i erstatning og oppreisning etter frihetsberøvelse, mens det i 2002 ble utbetalt 10,5 millioner. I St. prp. nr. 1 er det foreslått 13 millioner kroner til erstatning og oppreisning for uberettiget strafforfølgning, jf. kap. 471. Det må imidlertid understrekes at de årlige erstatnings- og oppreisningsutbetalingene er vanskelige å forutberegne fordi det ikke på forhånd er mulig å vite noe om i hvilke saker strafforfølgningen viser seg å være uberettiget.

Innføring av standardsatser for oppreisning etter frihetsberøvelse når siktede frifinnes eller saken mot ham innstilles, vil være prosessbesparende fordi klare og forutberegnlige regler forenkler rettsanvendelsen. Standardisert utmåling av oppreisning legger derfor til rette for en effektiv behandling av slike krav.

3.4 Merknader til de enkelte bestemmelsene i forskriften

Til § 1 Forskriftens virkeområde

Forslaget til § 1 angir forskriftens saklige virkeområde, og forklarer forholdet mellom forskriften og straffeprosessloven slik den lyder etter lovendringene som nå skal settes i kraft.

Forskriftene gjelder utelukkende erstatning for ikke-økonomisk tap (oppreisning) som følge av frihetsberøvelse når en siktet blir frifunnet eller saken mot ham blir henlagt, jf. forslaget til § 1 første ledd.

For oppreisning i saker der frihetsstraffen har blitt fullbyrdet helt eller delvis, viser forslaget til *annet ledd* av pedagogiske grunner til straffeprosessloven § 447 tredje ledd. I disse tilfellene skal oppreisningen fastsettes konkret.

Forslaget til *tredje ledd* understreker for oversiktens skyld at for oppreisning i andre tilfeller enn som nevnt i første og annet ledd, gjelder bestemmelsen i straffeprosessloven § 447 annet ledd første punktum slik bestemmelsen lyder etter lovendringen som nå skal settes i kraft. Oppreisning for bruk av andre former for tvangsmidler enn frihetsberøvelse, skal tilkjennes når det fremstår som rimelig, og da etter en konkret vurdering.

Den nye § 447 annet ledd annet punktum gir departementet hjemmel til å utarbeide retningslinjer om når oppreisning skal anse som rimelig i den aktuelle typen av saker, samt for hva som normalt vil være et passende beløp. Departementet foreslo i høringsnotatet å vente med å utarbeide slike retningslinjer til de nye reglene har fått virke en stund, noe som fikk bred tilslutning blant høringsinstansene. Departementet holder derfor fast ved sitt syn om ikke å fastsette retningslinjer nå. De ulike tvangsmidlene har forskjellig karakter, og virkningene for den siktede avhenger av individuelle forhold og sakstypen. Ved å vente med å utarbeide eventuelle retningslinjer for tilkjenning av oppreisning ved andre tvangsmidler enn frihetsberøvelse, vil man lettere kunne se hvordan retningslinjene i tilfelle bør utformes, og hva de bør inneholde. I mellomtiden gir standardsatsene som nå foreslås en viss veiledning om hva som kan være et passende beløp for oppreisning etter andre inngrep under strafforfølgningen.

I *fjerde ledd* vises det for ordens skyld til at krav om erstatning for økonomisk tap som tidligere skal beregnes konkret i hvert tilfelle, og tapet må dokumenteres, jf. straffeprosessloven §§ 444-446 og § 448.

Til § 2 Oppreisning etter frihetsberøvelse

Bestemmelsen fastsetter hvilke satser som skal legges til grunn. Det kan gis tillegg etter reglene i forskriften §§ 3 og 4, og oppreisningen kan settes ned eller falle helt bort etter reglene i § 5.

For de første fire timene gis det ingen oppreisning. Dette går forutsetningsvis frem av forslaget til *første ledd*. Det er forskjell på pågripelser som varer noen få timer før et saksforhold blir tilstrekkelig avklart, og frihetsberøvelser som strekker seg over hele eller vesentlige

deler av døgnet. En pågripelse som varer inntil 4 timer skal derfor i forhold til spørsmålet om oppreisning vurderes på samme måte som en innbringelse etter politiloven § 8, dvs. at det ikke gir grunnlag for oppreisning. Begrunnelsen for ikke å tilkjenne oppreisning i disse sakene er at det dreier seg om et begrenset inngrep, og at det er ønskelig å utforme et enkelt og praktikabelt system. Tilkjenning av oppreisning for kortvarige pågripelser, der de pågrepne personene ofte raskt sjekkes ut av saken og løslates, vil kreve en uforholdsmessig bruk av ressurser for å administrere ordningen med standardiserte satser. For å unngå støtende resultater i helt særegne tilfeller der for eksempel selve pågripelsen har virket meget stigmatiserende, foreslår departementet likevel at det skal være en viss adgang til å gi oppreisning selv om frihetsberøvelsen har vart under 4 timer, jf. forslaget til § 4 *annet ledd*. Bestemmelsen er utformet som en meget snever unntaksregel som ikke forventes å bli hyppig brukt i praksis.

Pågripelse eller varetektsfengsling det første døgnet utover 4 timer skal kompenseres med 1500 kroner i oppreisning. Retten til å bli tilkjent 1500 kroner inntreer straks 4-timersperioden er over dersom den siktede fortsatt er frihetsberøvet. Det er altså ikke et vilkår at frihetsberøvelsen har vart et helt døgn. Bare en sammenhengende frihetsberøvelse skal tas i betraktning. En eventuell tidligere frihetsberøvelse som ikke har gitt grunnlag for oppreisning, skal det ses bort fra.

Satsen på 1500 kroner skal også legges til grunn for det andre påbegynte døgnet, altså mer enn 24 timer fra tidspunktet for pågripelsen. Det er tilstrekkelig at døgn nummer to er påbegynt, det kreves ikke at frihetsberøvelsen har vart også dette døgnet. Døgn nummer to skal anses å være påbegynt straks det har gått mer enn 24 timer etter pågripelsen, og altså ikke først 24 timer etter at 4-timersperioden er over. Dersom en person pågripes kl. 16.00 den ene dagen, har han krav på 3.000 kroner i oppreisning dersom han fremdeles er frihetsberøvet kl. 16.01 neste dag. Deretter skal det tilkjennes kr 400 pr. påbegynt døgn, beregnet på samme måte som i eksemplet foran, jf. forslaget til *annet ledd første punktum*. Begrunnelsen for de avtagende satsene er at frihetsberøvelsen i de to første døgnene regelmessig vil innebære en større belastning enn de påfølgende døgnene. Av høringsinstansene som uttalte seg om betydningen av

belastningen den første perioden, gikk et flertall inn for et system med avtagende satser. Dette er også i overensstemmelse med rettstilstanden i Danmark og Sverige som begge – om enn i ulik grad – benytter avtagende satser.

Departementet legger til grunn at opphold i politiarrest gjennomgående er mer belastende enn et tilsvarende langt opphold i fengsel. Den ekstra belastningen det er å tilbringe de første par dagene i politiarrest, er allerede reflektert i forslaget til høyere oppreisning for de første to døgnene enn for de påfølgende døgn. Men dersom den siktede holdes i politiarrest utover to døgn, er satsen for hvert påbegynte døgn i politiarrest fremdeles kr 1500 og ikke kr 400. Dette fremgår av forslaget til *annet ledd annet punktum*.

Til § 3 Tillegg på grunn av fullstendig isolasjon

Frihetsberøvelse underlagt fullstendig isolasjon er en stor belastning for den det gjelder, og departementet foreslår at oppreisningen i perioden med fullstendig isolasjon skal forhøyes med 25 % av beløpet som følger av § 2. Et klart flertall av høringsinstansene støttet forslaget.

Delvis isolasjon kan variere i omfang. Yttertilfellene er at den innsatte nektes kontakt med én annen innsatt eller at han bare tillates å være i kontakt med én annen person. Belastningen ved delvis isolasjon kan av den grunn variere vesentlig. Delvis isolasjon egner seg derfor etter departementets syn ikke så godt som grunnlag for en automatisk økning av standardsatsene, og utkastet til § 3 omfatter derfor ikke delvis isolasjon. De mest belastende formene for delvis isolasjon kan imidlertid kvalifisere for en økt oppreisning i medhold av reglene i forslaget til § 4 om tillegg for ekstraordinære tilfeller.

Til § 4 Tillegg for ekstraordinære tilfeller

Formålet med å innføre standardiserte satser er å legge til rette for en effektiv og forutberegnlig behandling av oppreisningskravene. På den annen side er det ønskelig å oppnå rettferdige resultater i det konkrete tilfellet. I utformingen av reglene bør det derfor være en viss adgang til å tilpasse oppreisningsbeløpet slik at det tas hensyn til forhold som har gjort frihetsberøvelsen usedvanlig tung å bære. For å unngå urimelige resultater i saker der belastningen forbundet med den uberettigede

strafforfølgningen har vist seg å bli ekstraordinært stor, foreslår departementet i § 4 *første ledd* en bestemmelse som gjør det mulig å forhøye beløpet som følger av § 2. Departementet understreker at bestemmelsen er ment som en sikkerhetsventil med strenge vilkår, jf. *første ledd første punktum*: Det må foreligge særegne forhold gjør at oppreisningen ellers ville være åpenbart utilstrekkelig som kompensasjon for den belastning frihetsberøvelsen har medført. Helt særegne forhold som ikke gjenspeiles i satsene i § 2, kan det tas hensyn til i denne vurderingen. Som det fremgår av ordlyden, er det ikke tilstrekkelig at det foreligger forhold som har gjort frihetsberøvelsen noe mer tyngende enn normalt. Det må være *helt* særegne forhold som gjør at oppreisningen er *åpenbart* utilstrekkelig som kompensasjon for frihetsberøvelsen.

Departementet har vurdert om siktelse for enkelte alvorlige forbrytelser bør kvalifisere for økt standardtillegg. Departementet har ikke foreslått en slik ordning fordi belastningen vil kunne variere sterkt fra person til person, og gå på tvers av lovbrudd og strafferammer for den konkrete forbrytelsen. Det vil også kunne være vanskelig å trekke en riktig grense mellom de lovbrudd som berettiger et tillegg i oppreisningen, og de som ikke gjør det. Oppreisningen skal dessuten begrunnes i den belastningen som frihetsberøvelsen, og ikke siktelsen, utgjør. Det kan imidlertid ikke ses bort fra at enkelte alvorlige og stigmatiserende siktelse kan gjøre frihetsberøvelsen spesielt tung å bære. Dette kan for eksempel gjelde de alvorligste seksuallovbruddene (straffeloven §§ 192 til 196), drap (§ 233) og "mordbrann" (§ 148). En siktelse for en alvorlig og stigmatiserende forbrytelse vil derfor kunne være et moment i den skjønnsmessige vurderingen, men er ikke i seg selv tilstrekkelig for oppjustering etter forslaget til § 4. Det må foreligge helt særegne forhold som gjør tilfellet ekstraordinært.

En oppjustering i medhold av forskriftsutkastet § 4 første ledd forutsetter at det foreligger konkrete omstendigheter ved saken som har gjort frihetsberøvelsen spesielt tung å bære. Konsekvensene av frihetsberøvelsen vil kunne stå sentralt, som for eksempel helsemessige eller yrkesmessige virkningene av pågripelsen eller varetektsfengslingen. Etter omstendighetene vil videre det forhold at den siktede har vært underlagt en inngripende delvis isolasjon kunne

tas i betraktning etter § 4, se merknadene til § 3. Også en massiv medieomtale kan sammen med andre forhold lede til at vilkårene i § 4 er oppfylt. Hvert tilfelle må imidlertid vurderes konkret.

Departementet har vurdert om det bør settes en prosentmessig begrensning for hvor meget beløpet kan forhøyes, jf. forslaget til § 3 der økningen er begrenset til 25 % av beløpet som beregnes etter § 2. En slik økning vil etter departementets syn være tilstrekkelig i det store flertallet av sakene der vilkårene i § 4 er oppfylt. Det finnes imidlertid eksempler fra rettspraksis på at det er tilkjent atskillig høyere beløp enn dette i helt ekstraordinære tilfeller. Det gjelder for eksempel der frihetsberøvelsen sammen med andre forhold, som for eksempel mangel på medisinsk behandling under varetektsoppholdet, har ført til betydelige og vedvarende fysiske eller psykiske plager. I slike tilfeller kan saken ligge slik an at utmålingen av oppreisningen også må ta hensyn til mer varige mén som er en konsekvens av frihetsberøvelsen og som begrenser den siktedes livsutfoldelse. Det er ikke mulig å utforme standardsatser eller standardiserte tillegg som vil være dekkende i saker som så sterkt avviker fra de mer typiske tilfellene, og forskriftene bør ikke utformes slik at de tvinger frem resultater som fremstår som støtende. Departementet har derfor kommet til at det ikke bør settes noen prosentbegrensning i § 4, men legger samtidig til grunn at en økning på 25 % vil være tilstrekkelig i de fleste sakene. Dersom vilkårene i første ledd første punktum er oppfylt, følger det av forslaget til første ledd *annet punktum* at oppreisningen skal utmåles slik at den gir en rimelig kompensasjon for den belastningen som frihetsberøvelsen har medført.

Forslaget til *annet ledd* gir mulighet til å gi oppreisning for pågripelser som ikke omfattes av reglene i § 2, dvs. pågripelser der frihetsberøvelsen ikke overskrider 4 timer. Bakgrunnen for bestemmelsen går frem av merknadene til forslaget til § 2. Oppreisningsbeløpet er begrenset til kr 1000.

Til § 5 Nedsettelse eller bortfall av oppreisningen

Oppreisningen kan settes ned eller falle bort dersom vilkårene i straffeprosessloven § 446, jf. § 447 fjerde ledd er oppfylt, dvs. når den siktede uten rimelig grunn har benyttet sin rett til å nekte å forklare seg

eller har motvirket opplysningen av saken, har gitt foranledning til etterforskningstiltak eller den fellende dommen, eller har latt være etter evne å begrense skaden av forfølgningen eller dommen. Dette fremgår direkte av loven, reglene er gjengitt i forskriften for å forklare sammenhengen mellom reglene i lov og forskrift.

I forarbeidene til straffeprosessloven § 446 fremhever departementet at man i behandlingen av erstatningskravet skal unngå å vurdere om den siktede har begått selve den straffbare handlingen, og heller begrunne en nedsettelse eller et bortfall av erstatningen med forhold ved siktedes opptreden som ikke er direkte knyttet til selve det straffbare forholdet. Dette gjelder også i forhold til oppreisning. For øvrig vises det til Ot. prp. nr. 77 (2001-2002) kapittel 9, hvor det er gitt flere eksempler på situasjoner der erstatningen eller oppreisningen bør settes ned eller helt falle bort.

Til § 6 Ikraftsetting og overgangsregler

Departementet foreslår at forskriften settes i kraft samtidig med lovendringene, dvs. 1. januar 2004, se utkastet til *første ledd*.

Overgangsreglene i loven vil også gjelde for reglene i forskriften som loven hjemler, men dette er understreket for ordens skyld i utkastet til *annet ledd*.

4 Standardsatser ved advokatbistand

Rett til advokatbistand og dekning av sakskostnader i saker om erstatning etter strafforfølgning, er i dag regulert av bestemmelser om siktedes rett til forsvarer. Ifølge de nye lovreglene som nå skal settes i kraft, skal behandlingen av krav om erstatning og oppreisning følge sivilrettslige regler om tvistemål, og ikke straffeprosessloven. Kravene skal i første omgang rettes til og avgjøres av et forvaltningsorgan under Justisdepartementet. Avgjørelsen som der treffes, kan så bringes inn for domstolene til rettslig overprøving.

Det følger av lovendringen som nå skal settes i kraft, at den siktede har rett til å få dekket de nødvendige advokatutgiftene som den administrative behandlingen av erstatnings- og oppreisningskravet gjelder. Reglene er forankret i rettshjelpslovens regler om fritt rettsråd, og rettshjelploven § 13 første ledd er endret slik at bestemmelsen gir

adgang til å dekke kostnadene i samsvar med en standardsats. Departementet anser det imidlertid som hensiktsmessig at man avventer erfaringene med omfanget av advokatbistand i disse sakene før man vurderer behovet for, og eventuelt den nærmere utformingen av, standardsatser for advokatbistand. Departementet tilrår derfor at man foreløpig baserer seg på en skjønnsmessig fastsettelse av salæret i tråd med hovedregelen i rettshjelpsloven.

5 Ikraftsetting og overgangsregler

Det følger av lovvedtaket avsnitt IV første ledd at lovendringene settes i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Før lovendringene om erstatning og oppreisning etter uberettiget strafforfølgning kan settes i kraft, har det vært behov for å utarbeide en forskrift om standardsatser og å gjennomføre andre administrative forberedelser, særlig knyttet til opprettelsen av organet som skal behandle kravene. De nødvendige forberedelsene er nå gjennomført, og loven og forskriften kan settes i kraft. Departementet foreslår at de nye reglene skal gjelde fra 1. januar 2004.

Det fremgår av lov 10. januar 2003 nr. 3 avsnitt IV annet ledd første punktum at loven gjelder for krav som settes frem etter at loven trer i kraft. Det samme vil gjelde for forskriften, se merknadene til § 6.

Loven avsnitt IV annet ledd annet punktum gir Kongen anledning til å bestemme at loven helt eller delvis også skal gjelde for krav som er satt frem innen en viss tid før loven trer i kraft. Formålet med bestemmelsen var å åpne for at flest mulig saker skulle behandles etter de nye reglene, for derved å unngå at domstolene traff avgjørelser i strid med uskyldspresumsjonen i Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 6 nr. 2. Slik de gjeldende reglene er utformet, er det en risiko for at domstolene anvender bestemmelsene på en måte som er i strid med uskyldspresumsjonen i EMK artikkel 6 nr. 2.

Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) avsa 11. februar 2003 to dommer mot Norge. Domstolen uttalte at lagmannsrettens tolkning av straffeprosessloven § 444 (slik den lyder inntil lovendringen blir satt i kraft) innebar en mistanke mot siktede i strid med uskyldspresumsjonen. Det var nettopp muligheten for at en slik

situasjon kunne oppstå som begrunnet lovhjemmelen om overgangsregler i loven avsnitt IV annet ledd annet punktum. Umiddelbart etter av EMD-dommene ble avsagt, fremstod det derfor som ønskelig å gi overgangsregler slik at de nye reglene ble anvendt på flest mulig verserende saker. Kort tid etter traff imidlertid Høyesteretts kjæremålsutvalg en avgjørelse (gjengitt i Rt. 2003 s. 251) hvor utvalget på bakgrunn av de to dommene fra EMD uttalte at de nye reglene om erstatning og oppreisning skal legges til grunn før de er satt i kraft, i den grad det er nødvendig for å unngå at EMK artikkel 6 nr. 2 blir krenket. Avgjørelsen er senere lagt til grunn for domstolenes behandling av slike krav. Det er derfor ikke behov for å ta i bruk hjemmelen i avsnitt IV annet ledd annet punktum, og departementet foreslår ikke ytterligere overgangsbestemmelser.

Justis- og politidepartementet

t i l r å r:

1. Delvis ikraftsettelse av lov 10. januar 2003 nr. 3 om endringer i straffeprosessloven mv. (erstatning etter strafforfølgning), slik at loven avsnitt I bortsett fra endringen av straffeprosessloven § 438 og loven avsnitt II gjelder fra 1. januar 2004.
2. Forskrift om oppreisning etter strafforfølgning fastsettes i samsvar med vedlagte forslag.

Forskrift om standardsatser for oppreisning etter uberettiget strafforfølgning

Fastsatt ved kronprinsregentens resolusjon 12. desember 2003 med hjemmel i straffeprosessloven 22. mai 1981 nr. 25 § 447 første ledd. Fremmet av Justis- og politidepartementet.

§ 1 Forskriftens virkeområde

Forskriften fastsetter standardsatser for oppreisning for krenkelse eller annen skade av ikke-økonomisk art som følge av pågripelse eller varetektsfengsling når den som har blitt frihetsberøvet, blir frifunnet eller forfølgningen mot ham blir innstilt, jf. straffeprosessloven § 447 første ledd.

Den som blir frifunnet etter fullbyrdet frihetsstraff, har rett til oppreisning etter reglene i straffeprosessloven § 447 tredje ledd.

For oppreisning i andre tilfeller enn som nevnt i første og annet ledd, gjelder bestemmelsen i straffeprosessloven § 447 annet ledd første punktum.

Krav om erstatning for økonomisk tap, fastsettes etter reglene i straffeprosessloven §§ 444-446 og § 448.

§ 2 Oppreisning etter frihetsberøvelse

En siktet som har vært pågrepet eller varetektsfengslet har rett til oppreisning etter følgende satser, dersom han blir frifunnet eller forfølgningen mot ham blir innstilt: kr 1500 for første påbegynte døgn hvis frihetsberøvelsen varer i mer enn 4 timer, og kr 1500 for annet påbegynte døgn regnet fra tidspunktet for pågripelsen.

Deretter tilkjennes kr 400 i oppreisning for hvert påbegynte døgn med frihetsberøvelse. Holdes den siktede i politiarrest, er satsen likevel kr 1500 for hvert påbegynte døgn i politiarresten også der oppholdet overstiger to døgn.

§ 3 Tillegg på grunn av fullstendig isolasjon

Dersom en person har vært underlagt fullstendig isolasjon, jf. straffeprosessloven § 186 a, skal oppreisningen etter § 2 forhøyes med 25 % for perioden med fullstendig isolasjon.

§ 4 Tillegg for ekstraordinære tilfeller

Oppreisningen etter § 2 kan forhøyes dersom helt særegne forhold gjør at oppreisningen ellers ville være åpenbart utilstrekkelig som kompensasjon for den belastningen frihetsberøvelsen har medført. Oppreisningen skal i så fall utmåles slik at den gir en rimelig kompensasjon for belastningen som frihetsberøvelsen har påført den siktede.

På samme vilkår som nevnt i første ledd første punktum, kan det gis oppreisning for inntil kr 1000 for pågripelse som har medført frihetsberøvelse inntil 4 timer.

§ 5 Nedsettelse eller bortfall av oppreisningen

Oppreisningen kan settes ned eller falle bort dersom vilkårene i straffeprosessloven § 446, jf. § 447 fjerde ledd er oppfylt.

§ 6 Ikraftsetting og overgangsregler

Forskriften gjelder fra 1. januar 2004.

Forskriften får anvendelse på krav om oppreisning som settes frem etter 1. januar 2004.